

4 TAAL EN GELOVEN

Marius van Leeuwen, Christiane Berkvens-Stevelinck en Herman Wiersinga praten onder leiding van Pieter van Hoof over de stelling: Zonder taal is God nergens. Kunnen we buiten de taal om geloven?

6 GOD ALS VADER?

Kune Biezeveld stelt de vraag of we ook anders dan over God als 'vader' kunnen spreken. Een recensie over een boeiend proefschrift.

11 KERK EN POLITIEK

Adrem spreekt met mw. E. Plooijs van Gorsel, Euro-parlementariër voor de VVD en actief gemeentelid van de gemeente Oude Wetering.

12 IN DE SCHATKAMER DER TRADITIE

Over de twee boeken die dr. E.P. Meijering afgelopen jaar het licht deed zien, schrijft Prof Kuiper waarderende woorden.

- 2 Terug naar het gezin?
- 3 Levinas
- 7 Meer dan taal
- 8/9 Remonstrantse Berichten
- 10 Oecumene
- 13 Berkhof/ Anje van Noorden
- 14 Bijbel/ Jonge predikanten
- 15 Nicea
- 16 Jongeren

foto pag. 1: Tj. Fonk

Colofon

Redactie: Christiane Berkvens-Stevelinck (hoofdredacteur), Fons van den Boogert (eindredacteur), Hein Heufl, Antje van der Hoek, Koen Holtzapffel, Toos Molster-van den Bergh.

Nieuwegracht 27, 3512 LC Utrecht, tel. 030 2 31 69 70, fax 231 10 55.

Giro 40 88 342 t.n.v. adRem, Utrecht

Abonnement f 30,00 per jaar.

Advertentietarieven op aanvraag.

Druk: De Pelmolten, Utrecht.

Adreswijzigingen doorgeven aan:

Administratie adRem, Nieuwegracht 27, 3512 LC Utrecht

Terug naar het gezin?

Het afgelopen jaar is 'het gezin' ineens een issue geworden. Oppositieleider Heerma pleitte zelfs voor een minister van gezinszaken. Het thema leek koninklijke goedkeuring te krijgen toen de koningin in haar kersttoespraak de zorg om het gezin besprak. Zowel Heerma als de koningin stelden daarbij overigens dat het om iedere kleine leefeenheid ging, 'hoe ook gevormd': ook lesbische paren vallen onder het moderne gezinsbegrip.

Hoe moeten we deze nieuwe aandacht voor het gezin nu begrijpen? Is het een reactie en kritiek op de ontwikkelingen van de afgelopen decennia, waarin het vrije individu steeds meer op de voorgrond trad? Dat is niet te hopen. Die individualisering is immers sterk verbonden met waardevolle ontwikkelingen als de emancipatie van vrouwen en jongeren en een toegenomen openheid voor andere leefvormen dan het traditionele gezin.

Bij sommigen die versterking van het gezin bepleiten, zal verzet tegen de door hen afgevoerde individualisering een rol spelen. In de Verenigde Staten is het pleidooi voor 'family values' zeker verbonden met conservatisme. In Nederland krijgt het gezinsdenken vooral de overhand wanneer het om geld gaat. Ook mensen die bewust niet willen trouwen, worden voor de bijstand toch als twee-eenheid beschouwd. Gelijke plichten voor 'pseudo-gezinnen' zijn de afgelopen jaren vooral ingevoerd omdat het geld opleverde; aan gelijke rechten (zoals de mogelijkheid van adoptie en huwelijk voor homoparen) is ook dit paarse kabinet nog niet toe. Pleidooien voor het gezin kunnen dus deels als een tegenbeweging worden gezien tegenover het (volgens sommigen te) centraal stellen van het vrije individu.

Maar daarnaast is ook een andere, bijna paradoxale verklaring mogelijk. Het nieuwe gezinsdenken is niet alleen een reactie tegen individualisering, maar vooral ook een logisch vervolg erop. Juist de grotere nadruk op het individu vereist een sterkere rol voor het gezin en voor andere sociale verbanden.

Complex proces

De individualisering die we sinds de jaren zestig hebben doorgemaakt, is een complex proces. Mensen definiëren zichzelf veel minder als deel van gemeenschapsverbanden zoals een hecht gezin of een kerk. Dat betekent echter niet dat ze die verbanden niet belangrijk vinden.

Nog steeds leeft een groot deel van de Nederlanders in gezinsverband en zien ze een - al dan niet moderne variant van - gezin als hun ideale leefvorm. Maar zij ontleen hun identiteit veel minder dan vroeger aan dat gezin en maken zelf uit hoe ze hun rol daarin vormgeven. Vooral in dat opzicht is het gezin - en ik zou zeggen gelukkig - in betekenis achteruitgegaan. Die traditionele gezinnen waren immers niet alleen lekker warm, maar vaak ook onderdrukkend en benauwend voor mensen die zich niet konden vinden in de hun toebedeelde rol.

Een andere dimensie van individualisering betreft de moraal. Vrije en verantwoordelijke mensen bepalen zelf hun morele normen en waarden. Niet de overgeleverde traditie of de dominee bepalen die normen, maar het autonome individu. Deze morele individualisering dient vanuit onze humanistische traditie zeker positief gewaardeerd te worden. Maar natuurlijk zijn er ook schaduwzijden en problemen aan deze ontwikkeling verbonden.

Morele individualisering doet een groot beroep op de morele verantwoordelijkheid van ieder individu. Wanneer de traditie de normen aanreikt en de pastoor in moeilijke gevallen je kan vertellen hoe te handelen, is het bepalen van moreel juist handelen relatief eenvoudig. Je hoeft er bij wijze van spreken niet bij na te denken.

Zelf te moeten bepalen wat moreel juist is in concrete situaties, zonder veel houvast aan traditioneel overgedragen normen, is een zware verantwoordelijkheid. Zeker in een samenleving die steeds complexer wordt. De vaardigheid om daarmee goed om te gaan verwerf je niet zomaar. Het gezin - in wat voor vorm ook - is een belangrijke omgeving waar die morele verantwoordelijkheid kan worden ontwikkeld, maar zeker niet de enige. Het wordt ook geleerd in de creche (in conflict en samenwerking met leeftijdgenootjes), op school, in de sportvereniging, in de kerk. Een samenleving kan alleen goed functioneren als dit soort oefensituaties voldoende aanwezig is en daarbij de morele dimensie door alle betrokkenen wordt erkend. Naar mijn idee is dit waar het in het debat rond het gezin en rond normen en waarden om moet gaan. Alleen dan vermijden we dat het debat verwordt tot een nostalgisch terugverlangen naar de (niet zo) goede oude tijd.

WIBREN VAN DER BURG, Utrecht